

UNIVERZITA KARLOVA. KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Posudek vedoucího diplomové práce

Lucia Heverová,
Etika veřejnosti v kontextu online komunikace

Autorka si vytkla za cíl prozkoumat širokou oblast veřejné online komunikace a její etické problémy. Jde o úkol nepochybně chvályhodný a potřebný a ve své aktuálnosti jistě také nesnadný. Autorka se rozhodla přistoupit k němu s oporou v různých pojetích etiky a dospívá při tom k některým velmi zajímavým náhledům a průnikům mezi etickou teorií a oblastí praxe. Nutno ovšem říci, že zvolená šíře záběru je poněkud na překážku jasnosti a průkaznosti vlastních stanovisek.

Práce sestává ze dvou částí, z nichž první – nazvaná heuristická – probírá jednak řadu základních pojmů, jednak různé etické koncepce a principy. Kritérium výběru probíraných pojmů je nejasné, a výsledný dojem je tudíž poněkud neuspořádaný – vedle pojmů zvolených v dané souvislosti zjevně oprávněně a srozumitelně (např. komunikace, veřejnost, masová či on-line média) nacházíme řadu takových, které jsou buď zcela triviální, a v diplomové práci z oboru Aplikované etiky v zásadě redundantní (tak např. pojem etiky či jednání), anebo naopak v dané souvislosti dosti nesamozřejmé (např. dialog a osoba). Smysl zahrnutí posledně uvedených pojmů vyplyne až z druhé části práce, kde se ukáže, že právě v dialogickém pojetí bude autorka hledat vlastní řešení pro etiku masové komunikace. Konečně ještě jiné pojmy zůstávají v první části zcela absentní – zejména zcela klíčový pojem „produživatele“, který je zaveden jaksimimochodem v úvodu druhé části (podobně pojem „etika publika“).

Druhá kapitola první části sestává z poněkud elementárního představení různých etických principů a teorií. Jeho význam pro hlavní část práce je nejasný, snad s výjimkou kap. 1.2.6 Etická koncepce diskursu (správněji spíše: dialogu), která, jak již naznačeno, bude pro autorku upřednostňovanou koncepcí (částečnou výjimku snad tvoří také pasáž o etice ctivosti). Zcela zvláštní postavení pak má poslední podkapitola 1.2.7, kde pod názvem Další etické přístupy nacházíme kaleidoskop nesouvislých poznámek, včetně těch z přednášek oboru Aplikované etiky.

V druhé části přistupuje autorka k aplikaci etických koncepcí na předmětnou oblast. Jak již naznačeno, pouze zčásti jde o zužitkování pojmů a teorií z části první; vedle toho jsou zde také silně využívány příspěvky autorů zabývajících se dílčími obory aplikované etiky, zejména etikou mediální (lze ocenit, že autorka pracuje s množstvím cizojazyčné odborné literatury). Druhá část je sestavena poněkud neogranicky: úvodní část shrnuje – vzhledem k tématu diplomové práce možná poněkud nadbytečně – legislativní zakotvení svobody projevu v ČR. Následují dvě podkapitoly tvořící vlastní jádro této části a snad i celé práce (Mediální sféra a Etika veřejnosti v online komunikaci), mezi něž je vetknuta asymetricky krátká kapitola Etika v online prostředí, a konečně část nazvaná Další reflexe problematiky. Tato poslední část je nejangažovanější a zdá se, že zde autorka dává najevo svou vlastní normativní preferenci. Přestože v úvodu diplomové práce vytnula její úvodní a rešeršní charakter (str. 1), zde, v kapitole 2.5, činí zjevnou teoretickou volbu, a to v podobě upřednostnění etiky dialogu. Nutno říci, že tak činí pouze formou zcela nezdůvodněných tvrzení založených na spíše emocionálním působení příslušných pojmů a tezí (viz níže, poslední poznámka).

Celkový charakter takto sestavené práce je dosti nejednotný. Střídají se zde metodicky velmi odlišné pasáže a jasná výkladová linie zcela chybí. Autorka si reálně vytknula za cíl spíše zmapovat příslušnou oblast jí dostupnými, vnitřně různorodými prostředky, a práce má nejvíce ze všeho charakter ujasňování, písemné fixace rozličným myšlenek. Cenou za to je kromě nejednotnosti také občasná myšlenková neutříděnost či

nejasnost a argumentační nepřesnost (viz body k diskusi níže); práce je někdy repetitivní (např. str. 7 a 14) a často ji snižují stylistické nedokonalosti (např. str. 4, 17–18, 29 a *passim*).

Diplomovou práci v současné podobě hodnotím stupněm *dvě mínus* – rozhodnutí mezi hodnocením *velmi dobře* a *dobře* by mohlo padnout podle výsledku obhajoby. K ní si dovoluji formulovat následující podněty:

1. Na str. 29 se uvádí problematické tvrzení, podle něhož „pocity představují formu myšlení“. Tvrzení je zdůvodněno odkazem na publikaci, která zjevně postrádá vědecký charakter (pozn. 91). Mohla by autorka uvedené tvrzení vysvětlit a také argumentačně podpořit, zejména s ohledem na obvyklé pojetí?

2. Podle tvrzení na str. 29 „etické rozhodování nad dilematy začíná tam, kde je v konfliktu náš morální systém s dohodnutými zásadami“. To je ovšem nezvyklé pojetí etického dilematu. Mohla by je autorka vysvětlit a uvést do souvislosti s pojetím obvyklým, podle něhož je etické dilema situace, kdy vzhledem k etickým zásadám těžko volit jedno ze dvou možných východisek neboli situace eticky bezvýhodná?

3. Na str. 46 autorka ohlašuje, že se bude věnovat významu slova „tvůrce“ v Kovachově formulaci základních principů žurnalistiky, jež podle ní může být dobrým vodítkem pro praxi. Na pojem tvorby pak autorka opravdu klade důraz a využívá jej k vlastní normativní argumentaci (str. 47–49, 52, srv. Závěr, str. 65–66). Problém je v tom, že výraz „tvůrce“ je na daném místě Kovachova výčtu pouze – jak ostatně autorka sama uvádí v pozn. 290 – velmi volným překladem originálního „practitioners“, které nemá s tvorbou nic společného, ba je dokonce v klasickém aristotelském dělení na *praxis* a *poiésis* jejím protikladem. Může to autorka komentovat?

4. Následující pasáž je charakteristická pro celou závěrečnou kapitulu 2.5. Uvádí (str. 63): *Vycházíme-li ze zjištění, že jedinci masové veřejnosti jsou v podstatě atomizovaní a toužící po propojení s druhým, a zároveň s tím akceptujeme existenci fenoménu MacIntyrový teze emotivismu, pak by jedním z atributů naší etiky mohl být též nárok na existenci horizontálního vztahu v dialogu. Tzn. že jen tehdy, pokud se zřekneme našeho „monopolu“ na pravdu ..., a tedy snahy druhého o ní přesvědčit, můžeme dát šanci rovnocennému komunikačnímu vztahu, a tedy partnerství a uznání, po němž jsme primárně toužili. Pravda je totiž záležitostí celoživotního zkoumání v procesu péče o duše, nikoliv daností jednou pro vždy. V dialogu se ale vždy nacházíme spolu s někým, je tedy podmínkou, aby stejný přístup zastával i protějšek.* Je velmi těžké zbavit se dojmu, že v případě tohoto tvrzení jde spíše o rétoriku silných a emocionálně konotovaných slov než o argumentaci. Jak souvisí MacIntyrova kritika emotivismu s nárokem na horizontální dialog? A opravdu z tohoto nároku vyplývá odmítání „monopolu“ na pravdu? Je třeba každé přesvědčování o pravdě odmítat jako monopolní? Neznemožníme tím úplně jakékoli vzdělávání, jakoukoli výchovu, jakýkoli společný étos? To se týká i internetu. Copak je vyloučeno, že někdo, kdo přispívá do internetové diskuse, má pravdu, a to na rozdíl od druhých? Není snad např. princip sporu platný „jednou provždy“? A není snad právě takováto trvalá platnost skutečným desideratem v záplavě všemožných svévolných nesmyslů? Je shoda mluvčích („zastávat stejný přístup“) opravdu podmínkou dialogu? Tyto otázky jsou samozřejmě návodné a zčásti samy rétorické, ale jejich účelem je přivést autorku k formulaci argumentů a k promyšlení vnitřní souvislosti uvedených pojmů (emotivismus, horizontální vztah v dialogu, pravda, přesvědčování, uznání, shoda...).